

Tekstvoorstel Wolvenplan 2024: Interventierichtlijnen

(Toevoeging Wolf-vee en verwerkte feedback in overige richtlijnen)

T.b.v. Wolvenwerkgroep 13 juni 2024 – Opstellers: 5.1.2.e

5.1.2.e

Invoegen: bijlage 'Interventierichtlijnen'

Inleiding

Met deze interventierichtlijnen wordt invulling gegeven aan het beschreven beleid in het Wolvenplan 2024. Het is een uitvoeringsgericht document. Alle richtlijnen zijn bedoeld om het beleid dat is beschreven in het Wolvenplan 2024 nader te duiden voor specifieke conflicten met wolven.

De richtlijnen duiden voor verschillende situaties de juridische en beleidsmatige kaders die in het wolvenplan uiteen zijn gezet. De interventierichtlijnen zijn een hulpmiddel bij het identificeren van een probleemwolf of probleemsituatie. Ze geven een indicatie voor het bestaan van een situatie waarin mogelijk moet worden ingegrepen door middel van een omgevingsvergunning voor een interventie tegen een wolf. De richtlijnen zijn bedoeld voor bestuurders, beheerders en uitvoerders als hulpmiddel bij het inschatten van situaties en het bepalen van de handelwijzen die daarbij horen. Er is gekozen voor de vorm van een escalatielader waarbinnen de kwalificaties '*Geen probleemsituatie*', '*Probleemsituatie*' en '*Probleemwolf*' worden onderscheiden. De kwalificatie *Probleemwolf* wordt als meest urgent ingeschat. De kwalificaties zijn van groot belang, omdat situaties soms vragen om snel en adequaat handelen. Te langzame besluitvorming of verkeerde beslissingen kunnen dan ernstige gevolgen hebben. Ook voor externe partijen is het belangrijk dat duidelijk is wat zij in verschillende situaties van overheden kunnen verwachten.

Voorkomen van problemen

Ondanks de inzet van preventieve maatregelen kunnen zich onverhoopt situaties voordoen die gevaarlijk zijn voor mensen, of waarin wolven bovenmatig schade aan gehouden dieren toebrengen. In de meeste gevallen zal dan sprake zijn van een wolf die heeft geleerd dat in de buurt van mensen voedsel te vinden is of dat vee een makkelijk prooi vormt. Het betreft dan aangeleerd, problematisch gedrag. Het belangrijkste doel van de interventierichtlijnen is om te voorkomen dat wolven dit gedrag aanleren. Het is daarom van groot belang dat de richtlijnen, juist ook in situaties waarin geen, of niet direct sprake is van problematisch gedrag, correct worden nageleefd. Overheden (bevoegd gezag) en formeel betrokken uitvoerenden dienen correct te kunnen handelen. Hier ligt ook een belangrijke verantwoordelijkheid bij burgers en veehouders.

Het opzettelijk verstoren en doden van wolven is bij de wet verboden en strafbaar. Alleen in uitzonderlijke situaties kan het bevoegd gezag toestemming geven om van dat verbod af te wijken. In de richtlijnen wordt aangegeven in welke situaties dat het geval kan zijn. Ook wordt aangegeven met welk doel en

aan welke voorwaarde vervolgens moet worden voldaan om tot het nemen van maatregelen over te kunnen gaan. Het kan soms frustrerend zijn om alle stappen, zoals preventie en analyse van de situatie te moeten doorlopen voordat harder kan worden ingegrepen. Maar als de richtlijnen in zulke situaties juist worden nageleefd, kunnen alle betrokken partijen er gerust op zijn dat rechtmatig wordt gehandeld.

Onderscheid probleemsituaties met wolven en probleemwolf

In de interventierichtlijnen wordt onderscheid gemaakt tussen een probleemsituatie en een probleemwolf. Het verschil tussen die twee is dat een probleemwolf problematisch gedrag vertoont dat niet noodzakelijk onnatuurlijk, maar wel afwijkend is. Het gaat om gedrag dat de wolf zeer waarschijnlijk heeft aangeleerd als reactie op menselijke omstandigheden.

In een probleemsituatie gedraagt de wolf zich niet afwijkend, maar ontstaan wel conflictsituaties. Dergelijke situaties zijn niet helemaal te voorkomen, maar de impact kan met het nemen van de juiste maatregelen worden beperkt. Bij een echte probleemwolf kan, na nadere afweging, het verwijderen (m.a.w. doden) van dat individu uit de populatie uiteindelijk de enig overgebleven oplossing zijn.

Wettelijk kader

Voor een uitgebreide beschrijving van de wettelijke kaders rondom de wolf, zie paragraaf 4.1 van het Wolvenplan. Bij het gebruik van de interventierichtlijnen, is in ieder geval onderstaande van belang.

De wolf is een strikt beschermde diersoort. In de interventierichtlijnen *wolf-mens*, *wolf-hond*, *wolf-vee* en *aangerezen en/of dood gevonden wolf* wordt aangegeven wat die beschermde status betekent voor de mogelijkheden om in te grijpen in verschillende situaties. Daarmee vormen de richtlijnen dus geen zelfstandig instrument om in te grijpen in probleemsituaties, maar bieden ze goede handvatten en uitgangspunten. Voor een inbreuk op de wettelijke beschermingsstatus van de wolf moet altijd casus-specifiek worden gemotiveerd waarom dit is toegestaan. Dit kan nader onderbouwd worden in een faunabeheerplan of omgevingsvergunning. Voor het verjagen (zie hieronder) en in het uiterste geval doden van een wolf is een omgevingsvergunning of vrijstelling nodig. De provincie kan een dergelijke omgevingsvergunning of vrijstelling verlenen, maar zal dat in alle gevallen degelijk moeten onderbouwen. Uit die onderbouwing moet blijken dat a) een wettelijk bepaald belang in het geding is, (b) de activiteit geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan en c) dat er geen bevredigende alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Ook moet worden onderbouwd wat het te verwachten effect is van de maatregel. (Zie ook Paragraaf 4.1. 'Voornaamste wettelijke kaders' van het Wolvenplan). Hiervoor is soms veel informatie nodig, maar er is ook veel informatie al beschikbaar. Bijvoorbeeld op de website van BIJ12. De richtlijnen zijn bedoeld als hulpmiddel bij de beantwoording van de vraag in welke situatie een interventie in gang kan worden gezet. Het toepassen van de richtlijnen op zichzelf is echter nog geen wettelijke rechtvaardiging om in te grijpen. Wanneer de richtlijnen correct worden nageleefd kan vergunningverlening, als dat nodig is, wel snel plaatsvinden, mits uiteraard voldoende onderbouwd. Het documenteren van de situatie is dan ook van groot belang.

Voor interventies volgens de richtlijnen 'wolf-mens' en 'wolf-hond' is het wettelijk belang "openbare veiligheid" aan de orde. Voor interventies zoals beschreven in de richtlijn 'wolf-vee' is dat het belang 'belangrijke schade aan landbouw'. Bij acuut gevaar kan altijd direct worden ingegrepen op last van de burgemeester.

Hoewel een aanval van een wolf op een hond niet per definitie een gevaarlijke situatie voor mensen oplevert, is het zorgelijk wanneer een wolf actief honden opzoekt. De wolf vertoont in dat geval ongewenst gedrag en escalatie naar een situatie die ook voor mensen gevaarlijk is, is denkbaar.

Documenteren, beoordelen en opvolgen van meldingen

Gezien de wettelijk beschermde status van de wolf, moet terughoudend worden omgegaan met beheeringrepen, ook wanneer probleemsituaties zich voordoen. Acute, levensbedreigende situaties voor mensen vormen hierop een uitzondering. Bij ingrepen worden daarom escalatieladders gehanteerd in onderstaande handelingsrichtlijnen. Pas in het uiterste geval kan toestemming worden verleend om een wolf te doden. In dat geval is het niet voldoende dat alle stappen in de escalatieladder zijn doorlopen, de keuze dient goed onderbouwd te zijn. Hiervan moet waar mogelijk ook bewijs overlegd kunnen worden. Om die reden is het van groot belang alle stappen zorgvuldig te documenteren. Zo mogelijk kan uit monitoringsaspecten ook overwogen worden de wolf te vangen, te verdoven en te zenderen.

Verjagen

Het begrip verjagen zoals gebruikt in de interventierichtlijnen, behoeft nadere toelichting. Verjagen is een maatregel die het dier (de wolf) doet vluchten. Deze maatregel brengt het dier niet in gevaar en/of verwondt het dier niet wezenlijk. Voor alle gevallen geldt dat de in te zetten middelen in de betreffende situatie proportioneel dienen te zijn. Verjagen is ook van belang om wolven bij mensen vandaan te houden. In het geval dat een wolf toch in de buurt van mensen aanwezig blijft, is verjaging een middel om de wolf in ieder geval niet aan mensen te laten wennen.

We onderscheiden drie vormen van verjaging:

1. **Verjagen uit eigen terrein of uit eigen buurt om gevaarlijke situaties te voorkomen**

Dit is bij de wet niet verboden, hier is dus geen omgevingsvergunning voor nodig. Verjaging mag bijvoorbeeld met geluiden of visuele middelen. Het is niet toegestaan de wolf te verwonden. Wanneer de gevaarlijke situatie is verholpen, moet het verjagen gestaakt worden, de wolf mag niet worden opgejaagd of achtervolgd.

2. **Verjagen van wolven die we bang willen maken voor mensen, negatief conditioneren**

Dit is bij de wet verboden, hiervoor is dus een omgevingsvergunning nodig. Bij verlening van de omgevingsvergunning moet worden aangetoond dat het in te zetten middel effectief en proportioneel is. Een voorbeeld hiervan is de inzet van het paintballgeweer.

3. **Verjagen van wolven uit hun leefgebied**

Dit is wettelijk verboden. Hiervoor is een omgevingsvergunning nodig. Bij verlening van dat besluit zullen zwaarwegende argumenten moeten worden aangedragen waaruit blijkt dat verjaging uit het gebied noodzakelijk is.

Deskundigenteam

In bepaalde situaties is het wenselijk dat een groep onafhankelijke deskundigen de situatie nader analyseert. Het instellen en samenstellen van een dergelijk deskundigenteam is een keuze van de betrokken provincie, zo nodig in overleg met gemeentes en wolvencommissie. Doel is te komen tot een onpartijdige en objectieve analyse van de situatie in het betreffende gebied enerzijds, en aanbevelingen over een eventuele aanpak anderzijds. Een bijkomend voordeel van een betrokken deskundigenteam is dat van kennis en ervaringen die in andere situaties te benutten zijn preciezer worden gedocumenteerd.

Doorontwikkeling

De richtlijnen bieden handvatten voor situaties die op het moment van opstellen te voorzien zijn. Er kunnen zich echter altijd onvoorziene situaties voordoen. Op dat moment moet een bevoegd gezag op basis van eigen afwegingen besluiten nemen. De richtlijnen bieden daar ruimte voor. In sommige gevallen zal het nodig zijn hiervoor een expert (bijvoorbeeld het hiervoor genoemde deskundigenteam) te raadplegen. Ook daarvoor bieden de richtlijnen handreikingen.

De richtlijnen zijn opgesteld op basis van wettelijke en beleidsmatige kaders en op basis van huidige ervaringen in binnen- en buitenland. Een aantal van de beschreven situaties hebben zich in Nederland echter nog niet voorgedaan. Daar is nog geen ervaring mee en hierover bestaat nog geen jurisprudentie. Het is denkbaar dat de richtlijnen op basis van toekomstige ontwikkelingen moeten worden bijgesteld. Om dit te kunnen doen is het belangrijk probleemsituaties ook als leermoment te kunnen gebruiken. Om die reden wordt documentatie en analyse van de situatie expliciet als actie benoemd in een aantal situaties. De richtlijnen zullen periodiek tegen het licht worden gehouden en zo nodig aangepast.

Het in deze interventierichtlijnen verwoorde beleid dient te worden verankerd in provinciale regelgeving (beleidsregels, verordeningen e.d.), waaronder bijvoorbeeld de provinciale valwildregeling.

Tot slot de suggestie dat indien men snel wil handelen het goed is voorafgaand bepaalde omgevingsvergunningen en vergunningen in algemene zin voorbereid te hebben. Dan behoeft slechts de situatieafhankelijke invulling nog plaats te vinden. Een faunabeheerplan of calamiteitenplan wolf dat daaraan ten grondslag ligt, kan daarbij als basis dienen.

Interventierichtlijn situatie wolf-mens

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
a Wolf loopt overdag of 's nachts door stedelijk gebied of dorpskern zonder interesse voor gebouwen, erven, tuinen, honden.	<i>Normaal gedrag</i> <ul style="list-style-type: none"> • Wolf is niet geïnteresseerd in mensen maar mijdt geen bebouwing. • Wolven zijn niet uitsluitend nachtactief. 	Ongevaarlijk Maar opletten, probleem kan ontstaan als wolven regelmatig voedsel(resten) vinden bij bebouwing.	In principe geen maatregelen <ul style="list-style-type: none"> • Evt. communicatie publiek. • Eventueel aanwezige voedselbronnen verwijderen om gewenning aan mensen te voorkomen. • Geval observeren en documenteren om eventueel benodigd ingrijpen in latere situaties te kunnen onderbouwen. Doel: bewustwording omgeving	Geen probleemsituatie
b Wolf vlucht niet meteen bij het zien van voertuigen en mensen maar stopt en observeert.	<i>Normaal gedrag</i> Wolf heeft nog geen slechte ervaring meegemaakt. Vooral jonge wolven zijn vaak nieuwsgierig.	Ongevaarlijk	<ul style="list-style-type: none"> • Niet lokken en voeren. Oppassen voor gewenning. • Geval observeren en documenteren. Bij herhaalde meldingen communicatie publiek, voorlichting over voeren. Doel: bewustwording omgeving.	Geen probleemsituatie

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
<p>c Wolf wordt gezien op minder dan 30 meter* van bewoonde huizen.</p> <p>Het betreft verschillende incidenten in hetzelfde gebied gedurende een periode van enkele weken.</p>	<p><i>Divers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • paartijd: zoekt partner of ziet honden als concurrent • aanwezige voedselbronnen 	<p>Waakzaamheid geboden.</p> <p>Mogelijk conditionerings- en gewenningsprobleem, risico op hybridisatie of letsel hond.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oorzaak opsporen en wegnemen, honden afschermen van mogelijke contacten met wolf • Publiek voorlichten • Als geen resultaat: wolf verjagen (actieve afschrikking) met als doel de wolf bang voor mensen te maken <p>Doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording omgeving • Voor verjaging op eigen terrein is geen omgevingsvergunning nodig • Inzet op mogelijk traject van vergunningverlening voor actieve verschrikking • Situatie monitoren 	<p>Probleemsituatie</p>
<p>d Wolf tolereert (passief) bij herhaling dat mensen naderen tot minder dan 30 meter*</p>	<p><i>Wolf is in toenemende mate gewend geraakt aan aanwezigheid van mensen</i></p>	<p>Waakzaamheid geboden – aandacht vereist</p> <p>Indicatie voor sterke habituatie, mogelijk positieve conditionering</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analyseren situatie door deskundigen(-team), met als doel ingrepen te kunnen afwegen • Negatieve conditionering/ afschrikking zo vroeg mogelijk, met als doel wolf "bang" te maken voor mensen • Mogelijk traject van vergunningverlening • Situatie monitoren <p>Als aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar: 'probleemwolf'</p> <p><i>Doel:</i> Probleemwolf uit de populatie wegnemen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Omgevingsvergunning nodig:</i> In gang zetten traject omgevingsvergunningverlening • Situatie monitoren 	<p>Probleemsituatie</p> <p>Probleemwolf</p>

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
<p>e Wolf benadert actief en bewust meermaals mensen binnen 30 meter* en lijkt geïnteresseerd in mensen.</p>	<p><i>Gedrag kan verschillende oorzaken hebben:</i></p> <p>Mogelijk sterke voedselconditionering en gewenning. Hond kan een trigger zijn.</p>	<p>Kritieke situatie</p> <p>Kans op gewenning en uiteindelijk agressief gedrag en letsel mens.</p>	<p>Opsporen en verjagen (actieve afschrikking), publiek waarschuwen niet te voeren. Omgevingsvergunning nodig. Situatie monitoren.</p> <p>Als aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is: 'probleemwolf'</p> <p><i>Doel:</i> Probleemwolf uit de populatie wegnemen Bij acute veiligheidssituatie wolf doden op last burgemeester, op basis van de Gemeentewet.</p>	<p>Probleemsituatie</p> <p>Probleemwolf</p>
<p>f Wolf reageert defensief (passief agressief) op mensen bij verstoring (Bijvoorbeeld tijdens eten van prooi) en vlucht niet meteen weg of doet schijnaanvallen, zonder mensen gericht te benaderen.</p>	<p><i>Normaal gedrag</i></p> <p>Afhankelijk van karaktereigenschappen individu. Verdediging van prooi</p>	<p>Gevaarlijk</p>	<p>Publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eventueel wolf verjagen (actieve afschrikking) met als doel wolf "bang" te maken voor mensen. • Voor lokale verjaging is geen omgevingsvergunning nodig. 	<p>Geen probleemsituatie</p>
<p>g Wolf reageert actief agressief op mensen bij verstoring (bijv. tijdens eten van prooi) en valt mensen aan.</p>	<p><i>Normaal, maar problematisch gedrag.</i></p> <p>Verdediging van prooi, wolf voelt zich bedreigd en neemt initiatief tot aanval.</p>	<p>Gevaarlijk</p>	<p>Publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen.</p> <p>Eventueel wolf verjagen (actieve afschrikking d.m.v. conditioneren) met als doel wolf "bang" te maken voor mensen. Voor lokale verjaging is geen omgevingsvergunning nog, voor conditionering wel.</p>	<p>Probleemsituatie</p>

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
			<p>Als aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is dan situatie probleemwolf. Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen.</p> <p>Bij acute veiligheidssituatie wolf doden op last burgemeester, op basis van de Gemeentewet.</p>	Probleemwolf
h Wolf reageert agressief op mensen zonder aanleiding	<i>Extreme gewenning, mogelijkheid op hondsdolheid</i>	Gevaarlijk	<p>In gang zetten procedure omgevingsvergunning voor doden wolf.</p> <p>Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen.</p> <p>Voor doden wolf is omgevingsvergunning nodig. Daarin zal onder andere moeten worden aangetoond dat de wolf zonder aanleiding agressief gedrag vertoont.</p>	Probleemwolf

* Vluchtafstand: wolf laat mensen toe < 30m of benadert zelf tot < 30m. In het stroomschema staat enkel de actieve vorm: wolf nadert, maar de afstand < 30 meter is in beide gevallen een criterium om tot gerichte interventie over te gaan. Oorzaak gedrag en toe te passen maatregelen per geval te beoordelen.

Interventierichtlijn situatie wolf-hond

Wanneer in een wolvengebied honden worden aangevallen, is het van belang onderscheid te maken tussen aanvallen op loslopende honden en op aangelijnde honden, of honden achter een hek. De interventierichtlijn ziet slechts op conflicten met aangelijnde honden. De eerste stap, voordat de interventierichtlijn gehanteerd wordt, is daarom altijd het aanlijnen van een loslopende hond. Pas in het uiterste geval kan worden overgegaan tot vergunningverlening voor een ingreep richting de wolf.

	Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
a	<p>Wolf benadert meermaals mensen met aangelijnde honden</p> <p>(Verschillende mensen en verschillende honden, maar niet agressief).</p>	<p><i>Wolf ziet in de hond een soortgenoot</i></p>	<p>Geen acuut gevaar voor de mens, maar waakzaamheid geboden!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monitoren, gevaar voor hond niet uitgesloten. • Mensen kunnen deze situatie als bedreigend ervaren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analyseren en monitoren situatie. • Mogelijk in gang zetten procedure voor omgevingsvergunning verjaging met als doel negatieve conditionering. • Publiek voorlichten. <p>Doel: bewustwording omgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor lokale verjaging is geen omgevingsvergunning nodig. 	<p>Probleemsituatie</p>
b	<p>Wolf benadert meermaals mensen met aangelijnde honden en is agressief naar honden.</p>	<p><i>Hond ziet in honden soortgenoot die zijn territorium bedreigt</i></p>	<p>Kritisch</p> <p>Kans op letsel hond Stressvol voor mensen Risico dat mensen betrokken raken.</p>	<p>Hondeneigenaren bewust maken van gevaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien proportioneel, gebied afsluiten voor honden. • Mogelijk in gang zetten verlening omgevingsvergunning voor negatieve conditionering. <p>Als de situatie zich zonder provocatie van wolf blijft voordoen, in gang zetten omgevingsvergunning voor doden wolf.</p> <p>Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen</p>	<p>Probleemsituatie</p> <p>Probleemwolf</p>

	Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
c	<p>Wolf wordt gezien op minder dan 30 meter van bewoonde huizen.</p> <p>Het betreft verschillende incidenten gedurende een periode van enkele weken.</p>	<p><i>Wolf zoekt partner, of ziet honden als concurrent (in paartijd).</i></p>	<p>Waakzaamheid geboden</p> <p>Mogelijk risico op hybridisatie of letsel hond en gewenningsprobleem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Oorzaak opsporen en wegnemen, honden afschermen van mogelijke contacten met wolf. Publiek voorlichten. Als geen resultaat, wolf verjagen (actieve afschrikking). <p>Doel: bewustwording omgeving en verjagen wolf uit deze omgeving.</p> <p>Voor lokale verjaging is geen omgevingsvergunning nodig.</p>	<p>Probleemsituatie</p>
d	<p>Wolf doodt meermaals honden bij bebouwing (op erf of in tuinen).</p>	<p><i>Wolf heeft geleerd dat honden een makkelijke prooi zijn, of ziet honden als concurrent.</i></p>	<p>Kritisch</p> <p>Grote acceptatieschade, risico dat er voor mensen gevaarlijke situatie ontstaat.</p>	<p>Publiek voorlichten Waar mogelijk preventieve maatregelen Honden bij de wolf weghouden, e.d. afhankelijk van de situatie.</p> <p>Doel: bewustwording omgeving</p> <p>Voor lokale verjaging is geen omgevingsvergunning nodig</p>	<p>Probleemsituatie</p>
				<p>Als maatregel niet succesvol of niet uitvoerbaar is: Wolf doden op last burgemeester, op grond van de Gemeentewet.</p> <p>Doel: ingrijpen in aanwezigheid wolf door deze te doden.</p>	<p>Probleemwolf</p>
e	<p>Wolf doodt honden die niet zijn aangelijnd en niet in de directe nabijheid van mensen verblijven.</p>	<p><i>Wolf ziet in honden soortgenoot die zijn territorium bedreigt</i></p>	<p>Natuurlijk gedrag</p>	<ul style="list-style-type: none"> Publiek voorlichten. Loslopende hond in een wolventerritorium vormt voor de hond een reëel risico 	<p>Probleemsituatie</p>

Interventierichtlijn situatie wolf-vee

Kuddebeschermingshonden

De inzet van kuddebeschermingshonden als preventieve maatregel is niet meegenomen als voorwaarde bij de situaties genoemd bij c en d. Voor gescheperde kuddes kan dit een goede toevoeging zijn. Duidelijk is al wel dat de inzet daarvan redelijkerwijs bij de reguliere en hobbymatige dierhouder in Nederland niet als standaard of verplichte preventieve maatregel moet worden gezien. En daarmee ook niet randvoorwaardelijk kan zijn om tot verdere escalatie over te gaan. Datzelfde geldt voor ophokken van dieren overdag: het uitgangspunt is dat dieren veilig buiten moeten kunnen lopen.

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
<p>a Zwervende wolf doodt of verwondt incidenteel onbeschermd of onvoldoende beschermd vee buiten risicogebied / leefgebied.</p>	<p>Natuurlijk gedrag, wolf maakt geen onderscheid in proisoort.</p>	<p>Normaal gedrag</p> <p>Onvoorzienbaar gedrag, veelal van zwervende wolven.</p> <p>Kans is klein, de dierhouder kan zich hier redelijkerwijs niet op voorbereiden. Ongevaarlijk voor mens.</p>	<p>Preventieve maatregelen toepassen door dierhouder.</p> <p>Verjagen wolf.</p> <p>Dierhouder krijgt tegemoetkoming.</p> <p>Provincie kan noodrasters beschikbaar stellen.</p> <p>Provincie kan calamiteitenregeling openstellen.</p> <p>Provincie kan bijdragen aan het voorkomen van meer natuurlijke prooidieren.</p> <p>Voorlichting (BIJ12/provincie)</p> <p>Documentatie</p> <p>Doel: Bewustwording omgeving.</p>	<p>Geen probleemsituatie</p>
<p>b Wolf doodt of verwondt onbeschermd of onvoldoende beschermd vee in een gebied waar wolven ze zich hebben gevestigd.</p>	<p>Natuurlijk gedrag, wolf maakt geen onderscheid in proisoort.</p>	<p>Waakzaamheid geboden</p> <p>Aandacht vereist</p> <p>Voorzienbaar gedrag vanwege de aanwezigheid van wolven.</p> <p>Kans is groter, dierhouder moet zich redelijkerwijs hierop voorbereiden.</p> <p>Oppassen voor specialisatie en evt. gewenning bij gevestigde wolven.</p> <p>Ongevaarlijk voor mens.</p>	<p>Preventieve maatregelen toepassen door dierhouder.</p> <p>Verjagen wolf.</p> <p>Provincie kan subsidiemogelijkheid openstellen.</p> <p>Voorlichting door provincie/BIJ12.</p> <p>Tegemoetkoming in de schade voor dierhouder kan mogelijk afhankelijk zijn van te nemen preventieve maatregelen.</p> <p>Documentatie</p> <p>Doel: Bewustwording omgeving.</p>	<p>Geen probleemsituatie</p>

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
<p>c</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In een gebied binnen één gemeente of in een aangrenzende gemeente; 2. wordt binnen de periode van één week; 3. meermaals vee aangevallen; 4. dat werd beschermd door een goed functionerend wolfwerend raster dat voldoet aan de technische eisen uit de adviesnorm uit de Faunaschade Preventiekit voor de wolf van BIJ12. 	<p>Wolf heeft geleerd dat wolfwerende rasters te passeren zijn en vee een makkelijke prooi is.</p>	<p>Kritieke situatie</p> <p>Onverwacht en ongewenst gedrag van wolven.</p> <p>Kritisch, hoge financiële, emotionele en acceptatieschade.</p> <p>Oppassen voor specialisatie en evt. gewenning bij wolven.</p> <p>Meerdere dieren kunnen hierdoor worden getroffen vanwege paniek die hierbij ontstaat.</p> <p>Ongevaarlijk voor mens.</p>	<p>Individuele probleemwolf uit de populatie wegnemen door middel van afschot. Hiervoor is een omgevingsvergunning nodig van de betreffende provincie. Deze kan alleen verleend worden wanneer wordt voldaan aan alle wettelijke criteria voor het verlenen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit (zie wettelijk kader).</p> <p>Doel: Voorkomen van voorzienbare herhaalde aanvallen. En specialisatie en gewenning bij wolf te voorkomen.</p>	<p>Probleemwolf</p>
<p>d</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In een gebied binnen één gemeente of in een aangrenzende gemeente; 2. wordt binnen de periode van één week; 3. meermaals vee aangevallen; 4. dat zich bevond in een goed afgesloten stal (niet zijnde een vrij toegankelijke schuilgelegenheid in het terrein). 	<p>Wolf heeft geleerd dat stallen en/of het erf betreden kunnen worden.</p>	<p>Kritieke situatie</p> <p>Onverwacht en ongewenst gedrag van wolven.</p> <p>Kritisch, hoge financiële, emotionele en acceptatieschade.</p> <p>Oppassen voor specialisatie en evt. gewenning bij wolven.</p> <p>Meerdere dieren kunnen hierdoor worden getroffen vanwege paniek die hierbij ontstaat.</p> <p>Dit kan leiden tot onveilige situatie en kan ook gevaarlijk zijn voor de mens.</p>	<p>Individuele probleemwolf uit de populatie wegnemen door middel van afschot. Hiervoor is een omgevingsvergunning nodig van de betreffende provincie. Deze kan alleen verleend worden wanneer wordt voldaan aan alle wettelijke criteria voor het verlenen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit (zie wettelijk kader).</p> <p>Doel: Voorkomen van voorzienbare herhaaldelijke aanvallen. En specialisatie en gewenning bij wolf te voorkomen.</p>	<p>Probleemwolf</p>

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
<p>e Gescheperde kudde wordt aangevallen door wolf.</p> <p>Dit betreft veelal situaties die zich binnen natuurgebieden afspelen.</p>	<p>Wolf herkent aanwezigheid herder niet, of afstand tot herder is groter dan vluchtafstand wolf.</p>	<p>Waakzaamheid geboden.</p> <p>Aandacht vereist</p> <p>Inspelen op de situatie: redelijkerwijs kan hier actief worden gehandeld omdat er menselijke aanwezigheid is.</p> <p>Oppassen voor specialisatie en evt. gewenning bij wolven.</p> <p>Dit zou kunnen leiden tot een onveilige situatie en kan ook gevaarlijk zijn voor de mens.</p>	<p>Afhankelijk van de situatie passende maatregelen ontwikkelen.</p> <p>Zoals de inzet van kuddebeschermingshonden, kleinere kuddes en/of compacter hoeden e.d.</p> <p>Als er specialisatie ontstaat en dit herhaaldelijk blijft voorkomen is eventueel doden van de wolf te overwegen.</p> <p>NB: Aanvallen op natuurbegrazers (bijv. runderen en paarden) geven geen aanleiding om derogatie te verlenen.</p> <p>Doel: Voorkomen van herhaaldelijke aanvallen.</p> <p>Vooralsnog ervaring opdoen in deze specifieke situaties en hieruit lering te trekken.</p>	<p>Geen probleemsituatie</p>

Interventierichtlijn situatie aangereden en/of dood gevonden wolf

Wanneer een wolf dood of gewond wordt aangetroffen, is de politie in principe het eerste aanspreekpunt. De politie kan beoordelen of de situatie verdacht (er kan mogelijk sprake zijn van een strafbaar feit) of gevaarlijk is en of er maatregelen genomen moeten worden. Bijvoorbeeld een weg tijdelijk afzetten.

De politie schakelt vervolgens andere betrokken instanties in. Om het dier te mogen vervoeren, monsters te nemen of sectie uit te voeren zijn vergunningen nodig. De provincie is hiervoor verantwoordelijk. Een gewonde, maar nog levende wolf, kan met beperkte ingrepen misschien weer terug worden teruggeplaatst in de natuur. Een deskundige, bijv. een dierenarts moet die afweging maken. In de meeste gevallen zal dat echter niet mogelijk of niet verantwoord zijn en moet de wolf worden geëuthanaseerd. Ook daarvoor is een omgevingsvergunning van de provincie vereist, dit is veelal, geregeld in provinciale (valwild-)verordeningen.

De provincie bepaalt hoe de wijze van afhandeling van een gewonde of dode wolf wordt ingevuld binnen het kader van de interprovinciale richtlijn. Eveneens wordt in opdracht van de provincie en/of BIJ12 het wolvenmeldpunt en WENR ingeschakeld.

Doelen:

1. Borging openbare orde en veiligheid, inclusief verkeerveiligheid en vrije doorgang wegen.
2. Bescherming wolf
3. Vaststelling doodsoorzaak, mogelijk vaststelling strafbaar feit.
4. Veiligstellen plaats delict en eventueel justitieel onderzoek ter plekke.
5. Filteren van meldingen op waarschijnlijkheid wolf.
6. Monitoringsdata zoals, DNA en ander bewijs, veiligstellen

Uitgangspunten communicatie:

- Politie is verantwoordelijk voor perscommunicatie vanaf eventueel plaats delict.
- Provincie brengt een persbericht uit.
- Als geen verdachte situatie schaalte de politie af en is het aan de provincie om eventuele communicatie over de aanrijding te voeren.

Stappen:

1. Ontvangst melding aangereden dier – mogelijk wolf

- Een waarnemer van de aanrijding meldt rechtstreeks aan een instantie:
 - Meest waarschijnlijke eerste ontvanger van de melding: politie
 - Mogelijke andere ontvanger(s) van de melding:
 - Stichting Wildaanrijdingen Nederland, provinciale Valwildorganisatie, Dierenambulance, gemeente, terreinbeheerder, provincie, BIJ12, Wolven in Nederland, Zoogdierverseniging, Faunabeheereenheid, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, WENR, Waarneming.nl, LTO (lokale afdeling), Regiocoördinator wolf of vrijwilliger.

- 2. Eerste ontvanger geeft melding zo snel mogelijk door aan de meldkamer (politie)**
 - 2.1. Politie schat in of situatie onveilig is en of mogelijk sprake is van een strafbaar feit.
 - 2.2. Politie neemt mogelijk maatregelen om veiligheid te waarborgen, voert mogelijke justitieel onderzoek uit op plaats delict en schakelt wolvenmeldpunt in.
 - 2.3. Elke eerste melding dient z.s.m. te worden doorgegeven aan de betreffende provincie en/of BIJ12. Deze neemt contact op met het Wolvenmeldpunt en WEnR.
- 3. Provincie en/of BIJ12 geeft opdracht aan het Wolvenmeldpunt na te gaan of er sprake is van een wolf of goudjakhals.**
- 4. Provincie en/of BIJ12 geeft opdracht aan WENR om ter plaatste te gaan om een veldopname te maken en een eventueel dode wolf op te halen en te vervoeren naar een koellocatie en het laboratorium van DWHC te Utrecht.**

5. Wolvenmeldpunt voert snelle screening uit op (on)waarschijnlijkheid wolf

5.1. Wolf onwaarschijnlijk:

- a. Wolvenmeldpunt informeert zo snel mogelijk provincie en BIJ12;
- b. Wolvenmeldpunt zorgt voor terugkoppeling naar eerste ontvanger.

5.2. Wolf waarschijnlijk of zeker:

- a. Wolvenmeldpunt informeert zo snel mogelijk provincie en BIJ12;
- b. Wolvenmeldpunt zorgt na definitieve validatie voor opname in NDFF.

Als er sprake is van een gewond, dus nog levend, dier wordt een deskundige ingeschakeld om een oordeel te kunnen geven of het dier nog kan worden teruggeplaatst in de nabijheid van de vindplaats. Als dit niet mogelijk is wordt het dier geëuthanaseerd. Een deskundige is bijvoorbeeld degene die ter plekke de wildaanrijding/valwildafhandeling afwikkelt of een ter plaatse aanwezige opgeroepen dierenarts of een andere wolvendeskundige die hierover een oordeel kan vellen. Het is aan de provincie hier nadere invulling aan te geven.

6. Provincie draagt zorg voor het inlichten relevante organisaties en vervolgacties. Als de vrije doorgang van wegen in het geding is, moet er worden opgetreden:

6.1. In geval van aangerezen dier, mogelijk wolf, dood ter plaatse

- Betreffende provincie zorgt voor:
 - a. Inlichten contactpersonen, WENR, DWHC, terreinbeheerder (indien van toepassing)
 - b. Vervoer en opslag van kadaver in koeling
 - c. Laten uitvoeren van veldvalidatie
 - d. Eventueel communicatie via persbericht

6.2. In geval van aangerezen dier, mogelijk wolf, gewond ter plaatse

- Politie maakt inschatting van veiligheidssituatie. Indien veiligheid geen belemmering, oproepen van een deskundige:
 - 6.2.1. Deskundige maakt afweging of wolf, eventueel met behandeling terug in de natuur geplaatst kan worden.
 - Indien ja: ter plaatse laten behandelen, indien mogelijk en wenselijk eventueel laten zenderen.
 - Indien nee: wolf wordt geëuthanaseerd. Betreffende provincie zorgt voor:
 - a. Inlichten contactpersonen politie/BOA, WENR, DWHC, terreinbeheerder (indien van toepassing)
 - b. Vervoer en opslag van kadaver in koeling t.b.v. nader onderzoek.
 - c. Eventuele communicatie via persbericht
 - d. Eventueel laten uitvoeren van evaluatie.
 - 6.2.2. Deskundige kan zo nodig ook opdracht krijgen om direct te handelen in geval van euthanasie.
- Eventueel communicatie via persbericht.

6.3. In geval van: aangereden dier, mogelijk wolf, niet meer ter plaatse

- Betreffende provincie zorgt in samenspraak met politie en deskundige voor nazoek door BOA of jachtaktehouder met zweethond en/of drone.
 - Indien dier gevonden en dood, zie 6.1
 - Indien dier gevonden en gewond, zie 6.2
 - Indien dier niet gevonden wordt het zoeken gestaakt.